

DUHOVNO ŽIVLJENJE

98

Družinski
tednik za
slovenske
izseljence

LA VIDA ESPIRITUAL

Revista Semanal

A VIDA ESPIRITUAL

Revista Semanal

THE SPIRITUAL LIFE

Weekly Review

TO III AÑO
NÚMERO V. LIBRO

BUENOS AIRES
3—VIII.—1935

DUHOVNO ŽIVLJENJE

slovenska izseljenska splošno prosvetna tedenska družinska revija si je osvojila kot vodilo tale načela:

Izbrana vsebina stalne vrednosti — številni in najboljši sodelavci — pesmi in povesti — poljudno znanstveni sestavki — socialne razprave — življenje slovenskih izseljencev — slavospevi lepote slovenske zemlje — opisi tujih ljudi in navad in deželá — vse kar spada v skrivnostno duhovno kraljestvo lepega, dobrega in resničnega — edina redna tedenska slovenska dopisna šola Naš mladi rod — Ženski vestnik — službeni vestnik Slovenske katoliške misije za Južno Ameriko — mnogo slik — fin papir — nizka cena — letno okrog 1.500 strani.

Ustanovitelj in glavni urednik: Josip Kastelic.

Urednik SLUŽBENEGA VESTNIKA Slovenske katoliške misije za Južno Ameriko: Vsakokratni odgovorni izseljenski duhovnik.

Urednica ŽENSKEGA VESTNIKA: Marija Vodopivčeva, Rosario.

Urednica NAŠEGA MLADEGA RODU: Krista Hafnerjeva, učiteljica, Jesenice na Gorenjskem, Jugoslavija.

Naročnina znaša: a) Za republiko Argentino in vse ameriške dežele, vključeno Severoameriške Združene države in Kanado, letno \$ 5.— m/n (arg. pap. pesov), milreis 20.—, severoameriških \$ 1.50, urugvajskih pap \$ 3.50, čilenskih \$ 35.—. — b) Za evropske in vse ostale države: letno \$ 6.— (šest argentinskih pesov v papirju), ali Din 70.—, francoskih frankov 25.—, Lir 20.—, mark 4.50, holandskih gold. 2.50, šilingov 10.—, šterling 0.35, belgijskih frankov 35.—.

Naročnino je najboljšje nakazati naravnost upravi (glej spodnji naslov) bodisi v priporočenem pismu, bodisi potom bančnega čeka "sobre Buenos Aires", bodisi s poštnim girom, bodisi našemu pooblaščenцу g. Mirku Peljhanu proti službenemu potrdilu, bodisi na katerega izmed načinov, kakor jih spodaj navajamo, vedno s pripombo: za Duhovno življenje (La Vida Espiritual).

Buenos Aires — Banco Germánico, Av. L. N. Alem 150. — Banco Holandés, Bmé. Mitre 234. Kdor ima hranilno vlogo pri kateri izmed teh dveh bank, mu ni treba pošiljati denarja, temveč lahko piše banki, naj nam ona izplača naročnino kar iz njegove hranilne vloge.

Buenos Aires, La Paternal. — J. Zivec, Osorio 5087, sprejema naročnino in oglase.

(Dalje na predzadnji strani ovitka)

Naslov uredništva in uprave:

Dirección de la Redacción y de la Administración:

LA VIDA ESPIRITUAL

Condarco 545

Buenos Aires, Argentina

Teléfono: U. T. 63, Volta 2435.

LUTKE

Izseljenska spomenica, ki so jo podpisala razna naša društva, poslala prvemu slovenskemu izseljenskem kongresu, in jo je v celoti in z mnogimi vsega upoštevanja vrednimi opombami objavila številka 90 našega lista, je bila izredno skrbno pripravljena in naj pomeni po zamisli njenih prirediteljev slovenski izseljenski program, načrt, kako bi bilo treba smotreno urediti delo za splošno in skupno korist slovenskih in jugoslovenskih izseljencev, da bi bilo čimbolj uspešno in da bi imeli izseljenci od njega čim več koristi. Vse druge misli so ji bile tuje. Spomenica zlasti povdarja takoj imenovano izseljensko samopomoč, našteva pa tudi razne načine, kako naj bi izseljencem pomagala domovina.

Nikako pa ni s spomenico samo že vse tudi narejeno. Po zamisli prirediteljev naj bi jo imeli izseljenci skoro neprestano v roki, preudarjali naj bi njene misli in navodila in jih čim bolj popolno tudi uresničevali. Nobe-nega dvoma ni, da bi bil potem položaj slovenskih izseljencev že v kratkem času povsem drugačen kakor pa je danes.

Taka spomenica nikakor ne more biti sama sebi namen, zato tudi ne more biti neizpremenljiva. Ravno nasprotno. Ker se razmere neprestano spreminjajo, bi bilo treba to izseljensko spomenico, ta izseljenski delavni načrt, neprestano dopolnjevati, boljšati, za kar so zlasti primerna letošnjemu prvemu slovenskemu izseljenskemu kongresu podobna izseljenskega zborovanja. Dokler seveda boljše spomenice, boljšega slovenskega izseljenskega delavnega načrta nimamo, bi se morali po tej sprejeti ravnati vsi izseljenci, katerim je resnično mar napredek naše slovenske izseljenske kolonije.

Saj je znano, da samo smotreno urejeno delo vodi do stalnih in velikih uspehov, ki so navadno toliko večji in tembolj stalni, čim bolj točno se izseljenski delavec držimo izbranega in začrtanega si načrta.

Naša revija se brez pridržka stavlja v službo zgoraj imenovanega načrta in iskreno pozdravlja vse sodelavce, ki streme za skupnimi koristimi slovenskih izseljencev, čeprav bo delo posameznikov in posameznih društev za skupno korist morda različno. Ponavljamo, da bo toliko bolj uspešno, kolikor bolj bo vodilo h istemu skupnemu cilju, ki se nam zdi, da je bil v zgoraj imenovani spomenici doslej najbolj jasno in točno začrtan. Za istim ciljem je šlo naše delo pravzaprav tudi že doslej, o čemer se lahko vsak prepriča, če le vzame v roke nekaj zvezkov in številčk naše revijice.

Med mnogimi drugimi točkami povdarja zgoraj imenovana spomenica skrb za našo slovenske izseljeno mladino, o kateri zlasti govorijo točke č, d in e paragrafa 9, stran 694, številka 90, in zadovne opombe na straneh 614 in 615, ki med drugim povdarjajo zlasti važnost marijonetnega gledališča za naše slovenske izseljenske šolske tečaje in mladinske prireditve.

Kolikor mi vemo je marijonetno gledališče med slovenskimi izseljenci danes še povsem neznano. Ker si tako izseljenska spomenica, kakor mi veliko obetamo, od takega gledališča, smo se obrnili na prvega zadevnega slovenskega strokovnjaka, našega odličnega sodelavca gospoda profesorja Niko Kureta s prošnjo, da bi smeli ponatisniti njegovo razpravo o marijonetnem gledališču, ki jo je priobčil v svoji mesečni reviji Ljudski oder.

Povdarjamo, da je isti gospod profesor pisal o marijonetnem gledališču tudi že drugod. Prav te dni je izdal celo prvi slovenski priročnik za marijonetno igro pod naslovom "Ročna lutka, Navodila za uvedbo Gašparčkovega lutkovnega odra v vsaki fari", ki naj bi si ga naročila vsa naša društva, prava zagotovo pa vsi voditelji slovenskih izseljenskih učnih tečajev. Naročijo si ga lahko v založbi ljudskih iger, Ljubljana, Zarnikova ulica 16, pritičje. Stane Din 30.— s poštnino in priporočnino vred pa Din 35.— ali š 3.—. Isti gospod pisatelj je začel izdajati tudi zbirko "Lutkove igre" katerih prvih pet zvezkov bo veljalo skupno Din 40.—.

Ob tej priliki ponovno opozarjamo tudi na revijico Ljudski oder in na vsega uvaževanja vredno sbirko novih ljudskih iger, ki jih revija izdaja.

Številnim slikam, ki ponazorujejo to razpravo in ki nam kažejo deloma izdelavo lutk, deloma ureditev lutkovnega gledališča, zlasti pa nam zgovorno pripovedujejo, kako zelo da mladina ceni in uživa Gašperčka in njegove burke (primerjaj ob tej priliko tudi našega Storžka!), smo si dovolili pridružiti tudi troje podob iz takoimenovanih Disneyevih "dibujos animados — živih podob", ki jih velka večna naših cenjenih čitateljev gotovo pozna iz kina, in ki stoje nekako v istem razmerju z običajnimi filmi, kakor Gašperčkov teater z običajnim gledališčem.

Kakor Gašperčkov teater, samo da še bolj drzno, nas vodi v svojih "živih podobah" tudi Američan Disney v skrivnostni in čarobni, dostikrat povsem nemogoči, vendar neskončno ljubki in vsem ljubi svet pravljice, kjer se vrstijo pred nami otroško preproste in od srca dobre, pa najdrznejše tvorbe naše domišljije, v kateri vse živi in modruje: vesele žuželke (primerjaj Vigilove pravljice, ki jih je že priobčil Naš mladi rod), ljubki ptički, ogromni cvetovi in grm in drevo in potok in sinje nebo in sam mrtvi kamen. Gašperček in "žive podobe" so nekaka idealizacija sveta, "ki ne daje niti

Urednik Duhovnega življenja odpotuje te dni v domovino in se bo vrnil v Argentino približno čez tri mesece, torej meseca novembra.

Duhovno življenje bo izhajalo ta čas po enkrat na mesec.

Da naši cenjeni naročniki ne bodo preveč oškodovani, bodo prejeli tekom teh treh mesecev poleg naše revije tudi splošno izseljenski mesečnik Rafael, službeno glasilo tako zaslužne ljubljanske Rafaelove družbe za varstvo izseljencev, in sicer do konca leta 1935. Prvo številko Rafaela naj pričakujejo zaradi velike razdalje šele sredi meseca septembra.

Kakor je naš list od svojega začetka doslej stalno, vsestransko in skoro vidno napredoval, tako smo prepričani, da bo tudi odslej, saj je eden izmed urednikovih namenov tudi še boljša ureditev naše uredniške in upravne službe v domovini.

Uredništvo Duhovnega življenja

misliti na temno plat človeškega življenja", kakor bi dejal naš gospod pisatelj. Odtod njihov veliki vzgojni pomen o katerem bo govoril naš članek nekoliko obširneje.

Po vsem tem se nam zdi Gašperčkov teater nekaj samo ob sebi umevna za vse slovenske izseljenske šolske tečaje in najbolj privlačna in hvaležna snov za slovenske izseljenske mladinske prireditve. Razumljivo je namreč, da niso naši izseljenski učni tečaji nikjer obvezni, da je radi velikih razdalj zaradi brezbriznosti staršev, vsled upliva okolice in raznih drugih po posameznih deželah in kolonijah različnih vzrokov njihov obstoj dostikrat izredno otežkočen in je treba dati vse priznanje in vso pomoč tistim, ki se z njimi trudijo. Poleg zabavnih iger in slovenske pesmi brez katere si izseljenskih šolskih tečajev ne moremo misliti pa se nam zdi, da bi Gašperček s posebno silo vabil slovensko izseljensko mladež v naše učne tečaje, jo veselil in blažil in jo neprisiljeno uživiljal v slovensko razumevanje, govorjenje, čuvstvovanje, in hkrati dajal priliko učitelju, da dopolni in doda, česar naši deci še manjka.

Uredništvo

1.

ČUDEŽNI SVET

Moji najlepši otroški spomini so spomini na moje malo lutkovno gledališče. Sam Bog ve, kako sem zvedel za tako reč. Nikoli poprej ga nisem videl. Šele mnogo kasneje sem kot šolar nekoč videl pravega sejmskega Gašperčka. Bilo je v vojskinem času. Ni me motilo, da je Gašperček govoril in razsajal po nemško. Prebudil mi je spomin na nekdanje moje malo gledališče...

Takole je bilo: Ko sem se vrnil nekoč s kmetov s počitnic — počitnice so bile, čeprav še nisem poznal šolskih tegob —, me je ča-

kalo. Oče se je bil trudil z njim v prostem času, da mi ga je napravil.

Bil sem neizmerno srečen. Proscenij, kulise, ozadja — vse je bilo kupilno (kupilo se je v polah kakor še danes kupujemo pastirčke za k jaslicam), nalepljeno na lepenko in spretno sestavljeno, da sem vse lahko razložil in spravil v škatlo. Lutke so višele na eni sami tenki žici. Rdeči zastor se je lepo dvigal in spuščal. Med kulise sem postavil svečko... Pripravljen je bil tudi zvonček...

Vse sem "organiziral" po svoje. Nisem hodil v gledališče. Ugeniti sem moral sam, kaj naj ta pojem pomeni. Igral sem sam in sam sem bil "občinstvo". Polagoma so se mi razodevale same po sebi vse skrivnosti odra. Odkrival sem jih nevede. "Gašperček" mi je bil neznan. Moj lutkovni teater je bil čisto moj svet brez slehernega tujega vpliva...

Kesneje sem igral otrokom iz sosesčine. Moje gledališče je stalo na stolici, moji gledavci so sedeli na pručkah ali čepeli na tleh. Ne njih ne mene ni motilo, da so videli, kako vodim in predstavljam lutke, kako govorim vse vloge sam...

Tolikokrat sem se že hotel spomniti, kaj sem igral. Pa se za nič na svetu ne domislim več.

Mnogo, premnogo srečnih ur sem preživel ob svojem malem lutkovnem gledališču.

Po mnogih, mnogih letih sem šel v svet. Gledal sem Kasperla v dunajskem Pratru, gledal pariškega Guignola, ki sta oba še polna tiste ljudske neposrednosti, kakršno sem tako zelo pogrešal v "umetniškem" lutkovnem gledališču v Münchenu.

Najlepši pa je v mojih spominih čudežni svet mojega malega lutkovnega gledališča, ki ga danes nikjer več ni...

Berem, da je ta čudežni svet poln nevarnih čarovnij. Kdor zapade lutkam, ga potegnejo v svoj krog in ni mu rešitve. Smisel izgubi za bitja iz krvi in mesa, začinja se jih celo izogibati. Tak zagrizen lutkar žrtvuje vse za svoje lutke. Postanejo mu strast. Presladka, prelepa strast...

Veliki možje so podlegali čaru lutk. Višek umetnosti sta videla v njih Kleist (Ueber das Marionnettentheater) in Gordon raig (L' Art du Théâtre), zanosno sta pisala o njih Goethe (Wilhelm Meisters Lehrjahre) in Stevenson (Memories and Portraits).

Slovenci se kar ne moremo ogreti za lutke. Ljudske tradicije lutkarstvo pri nas res nima. A to ni razlog, da se za lutkarstvo ne

bi zavzeli in ga ne bi hoteli uvesti v naše ljudsko teatrsko ustvarjanje.

Da imamo lutkarske talente tudi mi, dokazujejo lutkovna gledališča v provinci.

Lutke pa morajo postati splošna last nele naših malih, ampak tudi naših velikih gledavcev. Saj so vsi pripravljeni nanje. Treba je najti ljudi, ki se bodo za lutkarstvo zavzeli in ga bodo pravilno pojmovali ne kot estetsko igrabo, ampak kot panogo ljudskega teatrskega ustvarjanja.

Temu hočemo dati pobudo! S tem uvrščamo v naš pokret za pravi ljudski teater vsaj v glavnem izdelan program za uvedbo lutkarstva po vseh naših odrih.

2.

LUTKE IN NJIHOVE VRSTE

Vsi narodi sveta poznajo lutke, vsako človeško pleme svoje. Zakaj v človeku je skrivnosten gon, da mora ustvarjati bitja, ki žive po njegovi volji, upodabljaajo in oživljajo njegove sanje, čeprav je njihovo življenje le izposojeno, le umišljeno...

Vse te različne lutkovne postave predstavljajo danes organizirano tvorbo: mednarodna lutkarska zveza UNIMA (Union internationale de Marionnettes) združuje predstavnike vseh narodov. Družno so zbrani v njej francoski Guignol in Gnafron, londonski Punch, nemški Hans Wurst, dunajski Kasperl, milanski Meneghino, neapolski Pulcinella, Stenterello iz Firence, pikardski La Fleur, lillski Jacques, holandski Jan Klaasen, liégeski Chonchet, bruseljski Woltje, češki Kašparek in Hurvirek, boljševiški ruski Petruška poleg svojevrstnih lutk z Jave in dragocenih japonskih lutk...

Prav je, da si ustvarimo nekoliko pregleda o vrstah lutk. Načinov je namreč nešteto in tudi naša razvrstitev bo le pomožna. Najprej najširša razvrstitev: A) vidne, B) nevidne lutke (senčne podobe). Ponavadi mislimo pri lutkah le na prvi razdelek, na vidne lutke. Vse lutke pa potem delimo še na take, ki jih premikamo od spodaj (I), in take, ki jih premikamo od zgoraj (II). Ta delitev pri nevidnih lutkah tako rekoč ne prihaja v poštev, ker senčne podobe premikamo skoraj izključno od spodaj.

A) Vidne lutke.

I. Lutke, ki jih premikamo od spodaj. — Te lutke so najprvotnejše. I. Prva je namreč ročna lutka, ki jo kot vrečico potegnemo na roko, pri čemer natakujemo glavo na kazalec, medtem

ko sta palec in sredinec lutkini roki. Noge so pri teh lutkah večinoma nevidne. Te vrstne ročne lutke so prvotno ljudske, ohranjajo še vse do danes svojo neposrednost in predstavljajo tako z umetniškega kakor tudi z vzgojnega in praktičnega stališča najpomembnejšo vrsto. (Slika 1. predstavlja lyonsko lutko Gnafrona), — 2. Od spodaj se nadalje upravljajo stoječe lutke iz lesa

Slika 1

Slika 2

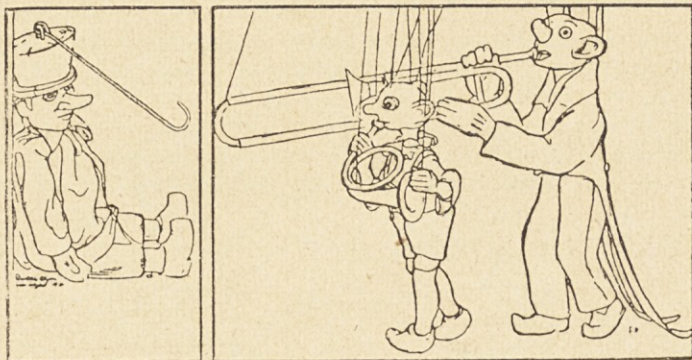
i. p. Take lutke stoje na lesenem podstavku, ki ga z roko pomi-kaš po odru, posamezni udje se pregibljejo s pomočjo žice, ki je pritrjena na vsakem in ki visi navzdol. Takšna stoječa lutka je na primer kölnski Tünnes (Anton, gl. sliko 2.). Stoječe lutke so lahko tudi samo ploščate, to se pravi, izrezane iz lepenke ali deščice in poslikane. — 3. Izpopolnjen način umetniške lutke je iznašel v zadnjem času pariški lutkar G. Blattner (vodja gledališča Aren-ciel). On je izpeljal žice za posamezne ude pod obleko lutke, pri nogah pa so vse žice na podstavku pritrjene na nekakšni klaviaturi. Lutkar upravlja lutko z največjo lahkoto in enostavnostjo.

II. Lutke, ki jih premikamo od zgoraj (viseče lutke). — 1. Najpreprostejšo obliko viseče lutke predstavlja *Chonchet* (Čanče — Janez) iz Liége-a (gl. sliko 3.) Navadna lutka z gibljivimi udi visi na eni sami žici. Lutkar jo sprevaža po odru, zraven jo stresa in otepa z njo, kakor zahteva vsebina prizora... 2. Lutka v pravem pomenu besede (marioneta) pa je že izumetničen in kompli-ciran stvor. Vsak izmed gibljivih udov je opremljen z eno ali dvema žicama, ki so zgoraj pritrjene na posebnem razčlenjenem

držalu. Upravljanje takih lutk je težavna stvar, ki zahteva mnogo vaje (slika 4. kaže češki lutki Kašpareka in Hurvireka).

B) Nevidne lutke.

Nevidne lutke imenujemo rajši senčne podobe. Gre namreč za obrise lutk, ki jih izrežemo iz močne lepenke. Ude napravimo gibljive, to se pravi, razrežemo jih v posamezne člene in pritrđimo z niti. Vso lutko pritrđimo na lesen podstavak, od posameznih

Levo: Čanče (Janez) iz Lieža

Desno: Kašparek in Hurvirek

udov pa speljemo tenke žice navzdol. Odprtino odra prepnemo s svilo, platnom ali pergamentnim papirjem, v ozadje postavimo luč, nato pa sprevajamo lutke vmes tako, da padajo samo njihove sence na zaslón.

Kakšen pa je lutkovni oder?

1. Najprej najlažja in najprimernejša lutka — ročna lutka. Zadostuje že, da vrata zagrneto s prtom ali rjuho do take višine, da se sami skrivajo za tem, na vsako roko nataknejo lutko, roki pa toliko dvignemo, da se prikažeta lutki do pasu. Lahko si pa tudi napravimo španski steni podobno gledališče, ki naj sestoji iz treh kril. V srednjem se nahaja v primerni višini odrska odprtina, levo in desno krilo pa se zaobrbe nazaj (zvezana so med sabo s tečaji). Tako gledališče je lahko tako visoko, da lutkar za njim stoji, lahko je pa tudi tolikšno da ga postaviš na mizo in lutkar v tem primeru sedi. Izkusil sem, da se dá takšno gledališče združiti tudi z gledališčem za stoječe in viseče lutke in za senčne igre.

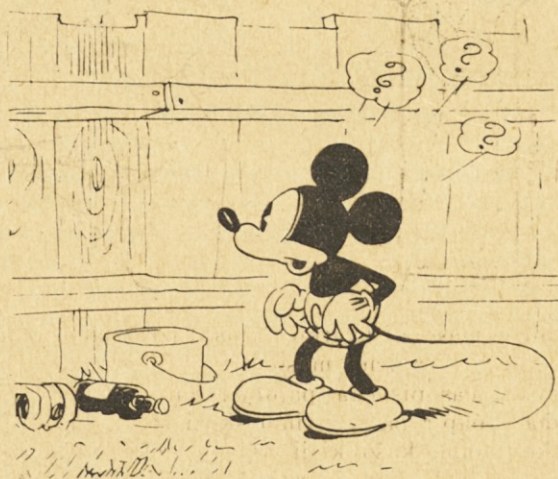
Napravil sem (za Marijin vrtec v Kranju) zložljivo gledališče

v obliki visoke španske stene, ki se da uporabiti za vsako vrsto lutk in za vse načine igranja. To gledališče bom popisal v svoji knjižici "Ročna lutka" na podlagi natančnih načrtov (Priročniki za ljudske odre, 4. zv.). **Stroški za takšno kompletno gledališče so malenkostni.**

2. Za stoječe lutke mora dobiti pozorišče lesen pod, ki nanj nabijemo tenke late. Te naj tvorijo nekakšne tire, med njimi se namreč pomikajo podstavki lutk. Takšna lutka, posebno če je samo ploščata, se na odru ne more obračati.

3. Pod je potreben tudi za vsako vrsto visečih lutk. Lutkar stoji za pozoriščem, z rokami se naslanja na lato nad ozadjem in od ondod vodi lutke po odru. Če imamo špansko steno v taki višini, da za njo stojе igramo z ročnimi lutkami, moramo pristaviti seveda stol in stati na njem. Če pa imamo špansko steno, ki jo postavljamo na mizo, stoji lutkar na tleh ali pristavi kvečjemu pručko.

4. Senčne igre uprizarjamo prav tako lahko na odru, priprav-

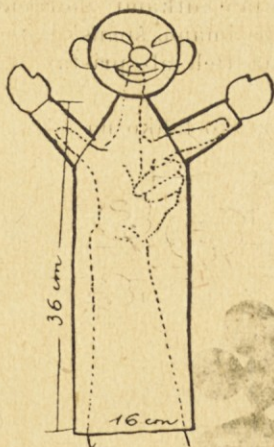
ljenem za ročne, viseče in stoječe lutke. Uporabljamo en tir ali kvečjemu dva tik ob zaslonu, da po njih pomikamo lutke. Če so lutke predaleč od zaslona, je senca namreč nejasna. Pri visoki španski steni lutkar stoji, pri nižnji sedi.

Oprema odra naj bo kar se da preprosta. Dandanes si pomagamo z nevtralnimi sivimi ploskvami. Ostalo prepuščamo fanta-

ziji gledavcev. Lahko seveda na posebnem ogrodju postavimo tudi nekaj kulis, obesimo primerno ozadje, poskrbimo za lučne efekte... Vse, kakor hočemo ali moremo. Zpomnimo si pa, da je **preprostost pridobitev!** — Senčna igra si pomaga s "kulisami", ki so prav tako kakor lutke le obrisi, lahko so celo barvani (svilen papir — transparent!). — Pozorišče za ročno lutko ne more prihajati brez posebne police, ki jo pribijemo na spodnji rob odrske odprtine. Na tej polici se vrše vsi prizori, nanjo se naslanja Gašparček, na njej obleži, na njej navidez sedi...

Kako si napravim lutke?

Ročne lutke so najbolj preproste. Potrebujemo le vrečico, ki nam nadomesti obleko, in glavo. Le-to izrežljamo iz lesa, zmode-

Slika 6

Slika 7

liramo iz papirne mase ali kratko in malo izrežljamo iz krompirja, repe ali korenja... Papirno maso pripravimo takole: Natrgamo si majhne kosce časopisnega papirja, ga skuhamo, vodo odcedimo, prekuhani papir pa spustimo skozi stroj, ki z njim meljemo meso. Tako dobimo kašo, ki ji dodamo nekaj ržene moke. Tako nastane snov, ki se da lepo gnesti. Iz te snovi zmodeliramo glavice v primerni velikosti. Modelirajmo jih na palici, debeli kakor je naš kazalec. Ko so zmodelirane, jih dajmo sušit (morda tudi v pečico pri štedilniku), nato izderimo palico, da ostane zadosti velika luknja, in jih prepleskajmo najprej z navadno barvo nato pa z lakom. — Če se zadovoljimo s ploščatimi stoječimi lutkami, tudi s temi ni prevelikih težav. Izrežljamo jih namreč ali iz de-

belega kartona ali pa še boljše iz tenke deščice (ali vezane plošče) ter primerno poslikamo. — Podobno velja za senčne lutke.

Vse ostale vrste lutk je več ali manj težko izdelovati lutkarju

Predlage za lutkovne glavice (ročne laske)

samemu. Tako plastične stojee lutke kakor viseee lutke zahtevajo mnogo rezljanja. Ker vsakdo ne zna sam rezljati, je nabava takih lutk razmeroma draga.

3.

DANAŠNJI SMISEL. LUTK

Znano je, da so nekateri najslavnejši ruski režiserji izza vojne in povojne dobe prišli do zahteve, da se mora igravec slepo podrediti volji režiserja. Njegova osebnost mora izginiti, njegova vloga postane vloga lutke. Ne samo Sergej Radlov, tudi vse tiste zahteve po "sintetiinem" igravcu in podobnem so izraz te težnje, ki jo moramo razumeti kot reakcijo na realizem in psihologizem Stanislavskega in njegovih neposrednih učencev.

Je pa v tem tudi mnogo globlji smisel. Spoznanje namreč, da je poklicni igravec — "grobokop" teatra zaradi svoje maniriranosti, zaradi rutine, zaradi plitvosti in vseh tistih napak, ki se jih ubranijo samo veliki umetniki. Zato boimo razumeli E. Duse, ko je vzkliknila: "Da teater rešimo, ga moramo streti: naj vsi igravci

in igravke poginejo za kugo... Oni napravljajo umetnost nemo-gočo..." Podobno se je na široko razpisal človek, ki je velik v novejši zgodovini teatra, — Gordon Craig.

Pot vodi zato naravnost — k lutkam.

Upam, da vsakdo razume jedro takih stremljenj. Ne gre za uničenje poklicnega teatra, ne gre za izločitev živega igravca iz teatra sploh. Gre zgolj za hotenje, da bi se iz teatarskega ustvarjanja vsaj nekje izločil negativni človeški element, živi igravec z vsemi svojimi človeškimi slabimi lastnostmi, ki škodjo umetniškim zahtevam odgovarjajoči teatarski tvorbi. V tem vidim smisel vsega povračanja k lutkam v strogo umetniškem okviru. Najsijajnejši primer za to vidim v čudovitih stvaritvah kakega Teschnerja čigar lutke so prived eteričnih bitij, idealizacija človeka, ki ne daje niti misliti na temno plat človeškega bitja.

Ali je to nesmisel? Nikakor. To ne odgovarja samo estetskim načelom kakšne moderne smeri, ampak tudi tistemu staremu pravilu: *Ars imitatur naturam*, ki mu je dal Jacques Maritain pravilno razlago: Umetnost ne posnema narave s tem, da jo reproducira, marveč tako, da dela ali ravna kakor ona, — *ars imitatur naturam in sua operatione!*

Ne gre tedaj za to, da naj ustvarjajo teater le živi ljudje. Teater ostane teater tudi takrat, kadar v njem nastopajo lutke. In dalje: Tudi od lutk se ne zahteva, da naj bodo zvesta kopija človeka. Zato je smešen ugovor, češ, da se lutka vendar ne more uveljaviti, ko ima stalno negiben izraz obraza (podoben ugovor se da podobno izpodbiti, kadar se nanaša na igranje s krinko!) Ena izmed najvažnejših lastnosti lutke je vprav ta, da je nespremenljiv tip, ki **iz te svoje nespremenljivosti, togosti, črpa neverjetne teatarske učinke in neizmerno umetniško izrazno silo.**

Nele imena velikih mož iz kulturne zgodovine Evrope, tudi resnične umetniške tvorbe, zvezane z imeni Pucci, Teschner, Blattner, Podrecca itd., dokazujejo, da so lutke mnogo več kakor "manjvredna" ljudska sejmska zabava, mnogo več kakor "zabava za otroke". Lutke so ena izmed panog resničnega in velikega teatra, danes pa nedvomno ena izmed poti, po kateri bo teater našel svojo pravo podobo.

V deželah, kjer imajo razvito tradicijo lutk, se je hotenje po pravem ljudskem (laičnem) igranju znašlo samo po sebi na poti k lutkam. Lahko se pa reče, da tvorijo pristno ljudsko sporočilo skoraj izključno le ročne lutke. Viseče lutke so skoraj povsod izraz kultiviranosti, estetskega iskanja, neljudskosti.

Ena izmed znanih Disne-
yevih živih podob (dibu-
jos animados)

Gašperček — ali kakor koli mu je že ime po raznih deželah — je predstavnik prebrisanega preprostega človeka, polnega nepokvarjenosti, predstavljajočega več ali manj izrazito vse "slabe" lastnosti, ki mu izvirajo iz njegovega zdravja, dosledno realističnega, borečega se iz objestnosti ali zdravega čuta s "predstavniki oblasti", zmagojočega nad čarovnjami in hudičem, zmeraj "gospodarja položaja"... Gašperček se pretepa, ubija — ne da bi zato žalil moralni čut ljudstva. Gašperček pa je tudi glasnik ljudskega mišljenja, takšen je bil zlasti v carski Rusiji, ki ga je (Petruško) preganjala. In glej ti, Gašperček postane čez noč pri vseh svojih burkah tudi vzgojitelj. Kot Petruška je postal v boljševiški Rusiji eno najučinkovitejših propagandističnih sredstev, ki spreobrača široke množice in vzgaja nepregledne mase otrok v rdečem evangeliju.

Takšnega pristno ljudskega Gašperčka potrebujejo naši pravi ljudski odri. In Gašperčka vzgojitelja potrebujejo naši Marijini vrteci in vse druge razne otroške združitve. Pri prvih je treba pregnati mnenje, da je Gašperček samo za otroke, pri drugih pa je treba spoznanja, da je Gašperček nadomestilo za marsikatero drugo dobro mišljeno, toda, žal, brezuspešno "sredstvo". Pri sto- in stotisočih "brezprizornih", to je, otrok brez očeta in matere, ki so se potikali in se še potikajo po Rusiji in so celi divjaki, ne opravi nič nobeno drugo vzgojno sredstvo, kadar pridejo v zavode. Petruška jih kroti, njega ubogajo, on jih — vzgaja.

FRANJO NEUBAUER
VELIKI GRABER
NA DOLENJSKEM

Náši Izseljenci

Kaj vas gnalo je v tujino?
Ali lakomnost, napuh?
Mar zvedava radovednost
in posvetni duh?

Ste kopičit šli zaklade,
da bi jih uživali,
da na mehkih bi blazinah
spavali in snivali.

Da napajali bi s petjem
in s sladkostjo glasbe sluh?
Ne! Vas gnala je v tujino
borba za vsakdanji kruh.

Naj ljubeč li oče gleda
bledi glád otrók,
ali ženin zvest poslušá
naj neveste jok?

Ali mater sivolaso,
ki od reve mre
in vzdihuje pritajeno,
gleda naj dekle?

Ali naj posestnik gleda
svojo drago last,
ki prihaja oderuh mu
rubit jo in krast.

Naj doma li mirno čaka
strašni klic glasov,
da prodajo, kar je prešlo
od očetev do sinov?

Skrb vas gnala v tuje kraje
in moreča je bolest.
Ni sree drugače dalo,
to velevala je vest.

Prvi večer na morju

Prve zvezde so zažarele na nebu in topel vetrič se je poigraval z nedolžnimi valovi. Parna sirena je zatulila in s počasnimi sunki se je začel pomikati naš parnik iz pristanišča.

Odpluli smo....

Čudno me je zgrabilo pri srečanju ob tej misli. Oh, saj ni mogoče. Kako se bom odtrgal od doma! Ali, da bi ga celo pozabil? To je za dve ali tri leta, pa se bom bogat in splošno občudovan vrnil v domačo vas. Saj grem v Ameriko, v republiko Uruguay. Že ime se končuje tako lepo, nekako kakor raj. Tam so veliki zlati rudniki in tovarne svile. Tam nihče ne trpi pomanjanja. In med te srečne se peljem sedaj tudi jaz. Jaz nevrednež. Obogatel bom — kako nebi — in potem se vrnem spet domov. Kakor pač okrog bogatega Amerikanca se bodo zbirali okrog mene vaški fantje, čudili se bodo in me zavidali. Mi si pač kaj upamo! In mati bo izpred cerkvenih vrat ponosno pogledovala na svojega fanta...

Aj, nedolžne mladostne sanje....

Ko sem se dvajset dni pozneje izkreal, so spet žarele zvezde na nebu.

Ah, koliko se je ta kratki čas izpremenilo!

Bil sem bolan, uničen, strt, telesno na robu groba. Noge so se mi tresle, sree je drhtelo, volja je omahovala. Nesreča mi ni prizanašala. Zdelo se mi je, da se mi smeje ves svet, in mi privošči ponižanje zaradi nespametnih sanj prvega večera na morju.

Kako strašno pusto in tuje je bilo tisto pristanišče v Montevideo! Debela solza mi je kanila po bolnem licu, ko sem gledal okrog sebe.

Par mesecev sem zaman napenjal oči, da bi vzrl kje tisti raj, ki se mi je bil naslikal tam doli v Splitu, prvi večer ko sem stopil na ladjo. Tudi pozneje ga moje oči niso nikjer našle. Mnogo slik vsake vrste je šlo od tedaj že mimo mojih oči. Veselih je bilo malo. Mnogo manj, kakor bi jih bilo doma. O kakšnem raju v Ameriki pa ni niti govora!

Črni presički

Med vojsko je bilo, leta 1917, ko se je pomaknila vojna črta iz Gorice globoko doli proti Italiji.

Naša vasica se je bila prav pametno potisnila za grič, tako da nas niso preganjali iz doma v begunstvo, čeprav sem prav blizu Gorice doma.

Živeli smo pa v velikem pomanjkanju. Denarja je bilo sicer dovolj, ampak pomagati si z njim nismo mogli prav nič.

Sedemnajst let sem imela takrat. Zbere se nas torej šest korajžnih mladih deklet in hajdi čez mejo doli proti Italiji iskat živeža, zakaj tam je bilo lažje koj dobiti. Bilo je sicer strogo zabranjeno, ampak me se za prepoved nismo menile.

Veliko stvari smo nakupile in plačale vsako ceno, ki so jo vprašali. Bilo je veliko ceneje kakor pri nas doma, kjer takih dobrot že dolgo nismo bili več vajeni.

Ko smo se ravno hotele vrniti, se nam pripeti, da zagledamo svinjo s šestimi kakor madež črnimi pujski. Vprašamo, če jih prodado. Da. Me vse vesele. Kar samim se nam je smejalo, ko smo pomislile na veselje v domači hiši, ko se vrnemo s takimi lepimi črnimi prešički. Plačamo in naši so.

Toda — kako spraviti prešičke domov? Bile smo namreč zelo globoko doli v italijanski deželi. Na vlak jih ne sprejmejo. Čez mejo pravzaprav sploh ne moremo, ker nimamo potnih listov. In obložene smo bile že z drugimi dobrotami.

Hvala Bogu je mladost norost in je ne boli veliko glava zaradi takih skrbi. Prešičke povežemo v vreče, dobile smo neke košare, in hajdi na glavo mlada žival!

Toda bolj so bili živi ti prešički, kakor smo računale. Eden za drugim poskačejo iz naših glav, ko so se naveličali mirne leže v košarah, in kar v žaklju naprej po česti in po jarku, tako hitro, da jih je še naša mladost komaj polovila. Skoraj bi se bila v jok spustila iz strahu, da mi uide. Kaj bi revica brez njega doma. Obleke smo si pa vse pomazale, ko smo jih lovile.

Znano je, da nesreča ne ostane rada sama, kadar začne.

Vse blatne nas blizu Kormina primejo vojaki. In hajdi na komando s prešički vred. Sedaj nas je pa resnično minila korajža in mladostna prešernost. Najhujše nam je bilo zaradi črnih prešičkov, za katere smo bile že skoro gotove, da jih več ne dobimo nazaj. Pa tudi vojakov smo se bale. Saj se jih je cel regiment zbralo okrog nas in so poželjivo gledali, ne vem, če nas ali prešičke. Začeli so se smejati in norčevati. Me pa v jok. Prav glasno. Druga oorožja nismo imele. Še danes mi najbolj odleže, če malo pojokam.

Nastal je silovit hrup, kakoršnega vojaška posadka gotovo ni bila vajena. Končno pride cel zbor častnikov. Me jokamo kar naprej in na ves glas. Menda je bil najvišji med njimi in najbolj brihten, ki je ukazal, naj nam prinesejo kave, da se morda potolažimo. Pa nas niti kava ni utešila. Samo svoje črne prešičke smo hotele. Gospodje so bili brez sveta. Prešički so bili postavno zaplenjeni. Morda so si jih gospodje oficirji že lepo razdelili med seboj, zakaj to so bile v tistih časih tudi za visoke gospode redke dobrrote. Zato smo se po pravici bale zanje in smo glasno jokale kar naprej. Niso nas mogli potolažiti, naprej in naprej smo glasno jokale. Kar za glave so se prijemali. Kaj takega se jim ni menda še nikdar dogodilo. Končno jim res ni kazalo drugega, kakor da nam vrnejo naše ljube črne prešičke, na kar so se naši objokani obrazi spet lepo razjasnili.

Aretacija nas je toliko zamudila, da nismo mogle do večera domov. Treba je bilo prenočiti pod milim nebom. Ko bi le prešičkov ne imele, zakaj nkiakor nišo hoteli zapati! Pogovorim jih pa tudi nismo mogle, ker nišo bili iz naše dežele in našega jezika niso razumeli.

Kdo bo popisal, kakšno veselje je zavladalo doma, ko razvezem vrečo in priskaklja iz nje ljubek črn prešiček. Postal je veselje in ponos vse družine.

Veselje, pa tudi križ. Bil je namreč tako neizrečeno majhen, da se je kar izgubil v hlevu. In kako je znal godrnjati, kadaj je bil lačen! Iz hleva je ušel skoro pri vsaki špranji. Tako uren je bil, da je bilo treba sklicati celo vas, če smo ga hoteli spet ujeti.

Najbolj ponošna sem bila nanj seveda jaz. Saj je bil moja last in mi je prizadeval prve skrbi v življenju in sami veste, da so vsakomur posebno ljube stvari za katere je moral trpeti.

REDOVNIKA

Kakih petdeset slovenskih redovnic danes živi, dela in moli po raznih argentinskih samostanih. Več slovenskih deklet, izseljenk, bivših služkinj kajpak, se bodisi pri slovenskih šolskih sestrah, bodisi pri usmiljenkah, bodisi pri salezijankah, morda tudi še po drugih redovih, pripravlja, da bi bile v samostan sprejete in služile samostanskim vzorom. Mariborske šolske sestre so prevzele pred nekaterimi tedni v San Antonio de Padua, Oešte pred samimi vrati Buenos Airesa, vodstvo najvišje argentinske dekliske gospodinjske šole in se nam zdi njihova ustanova tolikega pomena, da ji bomo — če Bog da — v kratkem posvetili poseben uvodnik.

Redovništvo je tudi sicer čudovit pojav v katoliški Cerkvi. Cerkvena statistika pravi, da šteje danes katoliška Cerkev blizu štiristo tisoč redovnikov in redovnic, to je izbranih, izobraženih, deloma izredno sposobnih in in zmožnosti, ne za denar, kar bi sicer tudi ne bilo malo, marveč iz idealizma, iz navdušenja, kar je veliko več, na popolno razpolago in pod enotno skupno vrhovno vodstvo, je taka velesila, in plod njihovega dela mora biti tako ogromen, da bi bilo treba dolge posebne razprave, če bi hoteli natančneje razpravljati o pomenu redovništva za Cerkev in za vesoljno človeško družbo. Brez redovnikov si ogromnega dela Cerkve zlasti po misijskih krajih enostavno misliti ne moremo.

Redovništvo je torej tako važen pojav v modernem svetu, da zasluži pozornost slehernega časopisa, ki hoče spremljati življenje sodobnega sveta in približati svojim čitateljem razne njegove pojave, bodisi da so uredniki sami redovnikom prijazni ali sovražni.

Naš list se je z redovniškim vprašanjem že svojčas počel. Naprosili smo bili gospodu Frančiška Geze, salezijanskega redovnika in našega slovaškega rojaka, ki pa je živel nekaj let tudi na Slovenskem in dobro obvlada naš jezik, da nam je obširneje odgovoril na naše vprašanje, zakaj da je postal redovnik. Njegov zanimivi odgovor je svojčas po pravici zbudil splošno zanimanje, tudi med tistimi, ki samostanskemu življenju, kakor tudi sploh življenju po veri nise prijazni. Kakor se naši čitatelji gotovo še spominjajo, je bil objavljen v številkah 48 in 49 našega lista.

Danes prinašamo našim cenjenim čitateljem namenjeno razpravo o ženskih samostanih, o redovnicah in zlasti o znamenjih poklica za redovnic. Prav nič ne dvomimo, da bodo te naše kratke, jasne in zanimive razprave vesele in nam bodo zanj hvaležne vse naše čitateljice in čitatelji, tudi tisti, ki osebno nimajo nobenega smisla za samostan — v samostane nismo vsi poklicani — in celo tisti, ki so samostanom in redovnikom sovražni.

Uredništvo

Misel in želja, da bi vstopila v samostan, spremlja marsikatero dekle že izza mladih let. Vsakdanje življenje včasih to misel in željo nekoliko ubije, toda čez čas zopet pride na dan z novo močjo. Marsikatera se ji vda in gre v samostan. Marsikatero dekle

pa begajo take misli vse življenje: ne odbije jih, pa tudi ne vda se jim.

Kaj je torej samostan, kdo je za samostan in kdo ni za samostan?

Katera hoče vedeti kaj da je samostan, ji nujno svetujemo, naj še enkrat prebere odlično razpravo tedanjega bogoslovca in sedanjega salezijanskega duhovnika gospoda Frančiška Geze v Duhovnem življenju z dne 28. aprila in 5. maja 1934. Častiti gospod Geze govori sicer o moških samostanih, vendar veljajo glavna načela ravno tako za ženske. Nekaj praktičnih mišljajev o samostanskem poklicu pa bi vtegnil nuditi tudi naš pričujoči sestavek.

P o k l i c

Znano je, da je za samostansko življenje treba poklica, ki ga po svoji volji deli dobri in modri Bog. Brez poklica naj nobena ne hodi v samostan, ker bi bila sicer nezadovoljna sama in v breme drugim.

Veliko manj pa je znano, kaj da je pravzaprav samostanski poklic, kako se naši duši javlja? Kako morem spoznati ali sem za samostan poklicana ali ne?

Cerkveni pisatelji pravijo, da sta **spособnost** in **pravi namen** oba glavna, najbolj vidna, pa tudi **povsem zadostna znaka**, da ima kdo poklic za samostansko življenje.

Neko notranje nagnenje, veselje in navdušenje za redovni stan je sicer dobro, vendar ni potrebno in tudi ne vedno zanesljivo znamenje redovnega poklica.

S p o s o b n o s t

Če hočem prav na kratko in po domače povedati, kdo da je sposoben za samostansko življenje, bom dejala, da so potrebne za srečno življenje v samostanu štiri reči: primerno zdravje, prava pobožnost, veselo srce in veselje do dela. Če kateri manjka katera-koli teh štirih lastnosti, naj ne hodi v samostan, ker za samostansko življenje ni sposobna.

P r i m e r n o z d r a v j e

Samostansko življenje je življenje dela, torej precej drugačno, kakor si je predstavljajo ljudje med svetom. Delati pa ne more kdor ni zdrav, telesno in duševno.

Vsak kdor hoče vstopiti v samostan, mora prestati krajšo ali

V GASPERČKOVEM TEATRU

Otroci so najstrožje, pa tudi najbolj hvaležno občinstvo. Kar naj otroke prevzame, mora biti res dobro. Nič zato, če mora biti tudi preprosto, saj je umetnost tega večja in tem lepša, čim bolj je preprosta in nepoprečna.

daljšo, najmanj **večletno** preizkušnjo, med katero samostanski predstojniki lahko vidijo in preizkusijo, če sta kandidat in kandidatinja za red primerna, zlasti dovolj zdrava. Znano je namreč, da je posebno ženskih redov nešteto raznih vrst in da so potrebne za razne redove različne, včasih zelo različne sposobnosti in stopnje zdravja.

Resnična pobožnost

Nekateri razločujejo tri vrste pobožnosti, ki pravijo, da so svojske trem važnim redovom Cerkve in jih zato po njih imenujejo: **benediktinska pobožnost**, pravijo, ima posebno veselje in razumevanje za cerkvene obrede, zlasti za daritev svete maše, s temi obredi takorekoč živi, in za stroge poste; **franciškanska pobožnost** ljubi ljudsko in narodno službo, rožni venec, litanije, preproste pa prirsčne pridige in preprosto, pa iz srea prihajajoče pobožno ljudsko petje; **jezuitska pobožnost** pa pravijo, da ima najraje premišljanje in študiranje božjih reči, izpraševanje vesti in z njim združeno neprestano duhovno napredovanje. V resnici pa obstoji ena sama prava pobožnost, katere bistvo je ljubezen do Boga in iz nje izvirajoča ljubezen do bližnjega, do soljudi, posebno hvalevredna vaja pa **pogostno in ljubeče spominjanje božje vsepričujočnosti**. Res je, da se lahko kaže in izživlja ta pobožnost na razne načine, vendar navadno ne ljubi posebnosti.

Veselo srce

Pobožnosti se mora pridružiti vesel značaj, veselo srce. Otožni, mračni in vedno nejevoljni ljudje niso za samostan. Takim bo nemogoče prenesti vse žrtve, ki jih zahteva ta Bogu posvečeni stan. Ni treba, da bi se človek vedno smejal: vedno se smejejo nespametni. Vesel obraz pa je treba kazati vendar skoro vedno. Saj je tudi vesel obraz ogledalo srečne in vesele duše. Katere vedno tožijo, ki jih razžali vsak opomin, ki nimajo smisla za skupnost, ki bi s svojo mrkostjo svoje tovarišice dolgočasile in žalostile mesto veselile, naj ne hodijo v samostan, ker zanj niso poklicane.

Veselje do dela

Že zgoraj smo rekli, da je samostansko življenje življenje dela. Kdor misli, da mu v samostanu ne bo treba delati, da bo tam složno živel, se gotovo moti in nima samostanskega poklica. V samostanu je treba zgodaj vstajati in delati ves dan! Za lene ljudi samostan ni! Gotovo pa je tudi, da samostanski ljudje ne čutijo

toliko peze in nevšečnosti dela, zato ker delajo iz posebnega visokega namena, ki njihovo delo sladi, ker imajo delo skrbno razdeljeno, ker spet ne presega njihovih moči in ker je preskrbljeno tudi za potreben počitek in odmor in za prijetno družčino enakomislečih ljudi.

P r a v i n a m e n

Po besedah svetega Frančiška Salezija je morda najbolj zanesljivo znamenje redovnega poklica pravi namen, to je stanovitna volja živeti v redovniškem stanu, tako Bogu služiti in svojo dušo rešiti in posvetiti. Nič posvetnega in človeškega ne sme biti v tem namenu. Bog in dobro naše duše bodi naš edini vzrok samostanskega življenja in cilj.

Samostanski sklep mora biti trden in nerazušljiv. Duša, ki se je odločila za samostan, se ne sme strašiti nobenih nasprotstev, ki jih vzbuja v njeni notranjosti hudo poželenje, ne odsvetovanja s katerim jo bodo posvetni ljudje odvrčali od bogoljubnega življenja. Kdor hoče stopiti v samostan, ne sme hoteti danes to in jutri drugo, danes se odločati za samostan in jutri za svet.

S p r e j e m

Čeprav jih je v samostan mnogo poklicanih, vendar nima nihče pravice **zahtevati**, da ga katerikoli samostan med svoje redovnike sprejeti mora. Nasprotno: sprejem s katerim redovni predstojniki kandidata ali kandidatino svobodno sprejmejo v svojo samostansko družino smatra Cerkev za odločivno znamenje resničnega poklica, za takoimenovani zunanji poklic.

S r e č a

Vedeti je treba, da ni popolne sreče nikjer na svetu in nam je prihranjena za nebesa. Kaj so posvetni ljudje vsi srečni? Ali so srečni vsi poročeni? O, kaj še! Kdor bi šel iskat v samostan samo zemeljske sreče, bi ne vstopil vanj iz pravega namena. Samostansko življenje je po svojem bistvu prav nekaj nasprotnega: žrtev. Velike duše pri vstopu v samostan niti ne mislijo na svojo osebno srečo. Žrtvovati se hočejo. Izključno le Bogu hočejo služiti, njemu se hočejo popolnoma darovati. Res je, da izvira iz tega daru in žrtvovanja posebno duhovno veselje in da so prave redovne osebe vedno tudi resnično srečne, čeprav jim marsikaj manjka, kar bi zahtevala njihova po komodnostih hrepeneča narava.

Vstop v samostan je važna zadeva, ki je ne smeš odločiti v naglici, ampak v posvetovanju z Bogom, dušnim vodnikom, starši in samim seboj. V ta namen je treba moliti. Vsak naj dobro premisli svoj značaj, svoje dušne in telesne moči, naj se vpraša, kateri vzroki ga nagibljejo v samostan, naj prevdari, če ima dovolj poguma za izpolnjevanje težkih dolžnosti samostanskega stanu in naj se slednjič zlasti tudi vpraša, v katerem stanu bi želel krščansko umreti.

Kdor bo tako razmišljal, bo gotovo razumel duhovno lepoto in veličastno prostost samostanskega življenja, razgiban po božji milosti bo nezadržno želel vstopiti v samostan, tam živeti samo za Kristusa, in se ne bo menil za nobene žrtve, ki jih je samostansko življenje gotovo polno.

Seveda je treba tudi srčnosti. Marsikatera se ne more ločiti od staršev, sester, bratov, prijateljev. Zakaj srčno ne veruje Gospodovi obljubi: "Resnično vam povem: nikogar ni, ki bi zapustil za voljo božjega kraljestva hišo, starše ali sestro, pa bi zato veliko več ne prejel **v tem in tamkaj** v večnem življenju!" Lk 18, 28, 29.

Kateri nočejo slišati božjega klica

Kateri po vsem tem spoznajo, da imajo resničen poklic za samostansko življenje, pa se mu nočejo odzvati, naj vedo, da s tem vsaj smrtno ne grešijo. Samostanski stan ni za nikogar pod grehom zapovedan, marveč pomeni **v svojem bistvu žrtev** in si ga more in mora izbrati vsak samo svobodno.

Ravno tako gotovo pa je, da bo človeku, ki je bil v samostan poklican in so mu bile določene mnoge milosti za krščansko in srečno samostansko življenje, najbrže manjkalo milosti za resnično verno življenje v kakem drugem stanu, sredi med hudobnim svetom, in da bo otežkočeno morda s tem samo njegovo zveličanje, čeprav ne onemogočeno, pa tudi časnih nesreč ne bo obvarovan, ki bi mu bile morda sicer prizanešene.

P O K E R

Guidon Jug je sin solnčne Gorice. Rodil se je 27. sušca leta 1899. Študiral je na goriški gimnaziji. Ali ker je videl cilj tako daleč pred seboj, se je preselil na učiteljsiše. Preseneti ga svetovna vojna. Kot begunec gre v Gradec, kjer študira trgovsko vedo. Pokličejo ga k vojakom. Na tirolski fronti vidi na lastne oči strahoto vojne. Pri polomu je zajet od sovražnih čet. Posreči se mu ubežati. V Ljubljani najde veliko zmedo in stopi v jugoslovansko armado kot prostovoljec v času, ko mlada država najbolj rabi patrijotičnih sre. Leta 1920 izstopi kot kadetni aspirant-narednik in vojaško poveljstvo ga predlaga za podporučnika.

V istem času maturira na ljubljanskem učiteljsišču. Stopi v službo manjše ljubljanske banke. Pisarna je temna in zrak ga duši. Sili ven, na svobodo. Gre na Hrvaško, v Srbijo, do meje Makedonske. Vrne se v Novi Sad, kjer se vpíše v francosko tujsko legijo za Maroko. Po 14 dneh pobegne, ker se mu zdijo ti novi ljudje človeški izmeček. Vozi se v Prekmurje in od tam v Maribor. Zopet je v banki in v prostem času sodeluje pri tankajšnjem dnevniku, kjer sprejme mesto sourednika. Ali vleče ga solnčno Primorje. V Trstu zopet ugleda sinje morje in kraške gore. V Gorici je sourednik perijodičnega lista. Usoda ga žene zopet naprej, tokrat v Argentino. Poda se v notranjost, med modre gore, v "sierre". V kamnolomu prenaša na plečah težko kamenje, pozneje vozi z mežgi železne vagoncice po ozkotirnih tračnicah. Vrta kot "minero" z železnim drogom v skale in jih razstreljuje. Tovariši Indijanci so udani pijači in delajo neredno. Predlaga modernejšo napravo. Napelje pnevmatične vrtalke z bencinskimi stroji in mesto smodnika uporablja dinamit. Kamenja je sedaj v izobilju. Uredi kantino, kjer se dobé celo zdravila in gramofonske plošče. Polovica delavcev je zločincev, ki so prišli iz Ushuaye in Sierra Chica. Skoro ni tedna, da bi s pošvedranim Fordom ne peljal Indijanca v Córdoba, da mu zašijejo rano ali pa izvlečejo kroglo. Pusti lepe "sierre" in pride v Buenos Aires, ker ne more dolgo vstrajati kjer ni kulture.

V Sloveniji in Argentini je priobčil lepo število manjših črtic. Njegovo večje delo pa je knjiga "Izseljenec", ki je bila tiskana v Buenos Airesu. Brez dvoma ne moremo iz nobene druge slovenske knjige tako točno spoznati izseljenskega življenja v Argentini. Tudi domovinski listi so knjigo ugodno ocenili. Žal da nekatere strani motijo vernega bralca, česar pa nismo našli v podobnih Jugovih literarnih sestavkih.

Ravno tako so izredno živahne, zanimive, če hočete moderne in svojsko napete črtice, ki jih priobčuje gospod Jug v našem listu. Kdor je katero začel čitati, je ne more pustiti, dokler je ni končal. V njih ohranjamo marsikatero zanimivo in svojevrstno potezo iz argentinskega podeželskega življenja, v veselje in prijeten spomin našim izseljencem, doim bi mogle te črtice našim domačim v marsičem razsvetljati tako neznano Argentino.

Uredništvo.

Štirje sedimo pri zeleni mizi. Igramo poker. Adams deli karte. Ima fine roke s tankimi, dolgimi prsti, nohte skrbno negovane in bleščeče. Mlad je, razposajen, vse zabava s finimi ironijami in dovtipi. Ali tri tedne je tega, kar se je spremenil. Vemo kaj

mu je. Danes je še bolj melanholičen in potrtn kot navadno. Temne oči z dolgimi trepalnicami ima žalostne. Med njimi se je vjedla tanka guba, prva na njegovem obrazu.

Razdeli karte in svoje uvršča v roki.

“Kaj, ako se Norma vrne?” pravi in nas pogleda.

“Naprej,” rečem, ker sem prvi na vrsti.

“Igram deset”, se oglasi Hebeguer in opazuje obraz Lenormanda.

“Petnajst”, dvigne Lenormand. Gleda karte in obrne oči na Hebeguerja. Oni ne treni. Oba imata obraz nepremičen in neprodiren, kakor sklesan iz marmorja. Psihološki boj.

“Dvajset”, pravi Hebeguer.

“Petindvajset”, dvigne zopet Lenormand. Obraz ima mrzel in hladen, kot ga je imel obče. Enak je v ateljeju pri slikanju in istega je imel, ko je dodeloval “Pomlad v vrtu”. Ta slika je visela nasproti meni. Koliko toplote je bilo v njej. Ta človek je imel toplo srce ali oklopil ga je z ledon, ker svet ni bil dober.

“Sprejem”, de Hebeguer. “Ti Adams?”

“Dalje.”

Lenormand ima boljše karte. Vzame bazo iz rdečih okroglih ploščo in jih priloži svojim.

Adams odloži karte in hodi po sobi. Ustavi se pred sliko “Linčanje črneča”, ki je strahotno bičanje sodobne kulture. Potem stopi do okna in bobna s prsti po šipi.

“Kaj naj storim, ako se povrne Norma?” ponovi trpko. “Na kakem križišču stojim. Zakaj sem se spomnil nanjo ravno sedaj, ko je Silvija tako srečna?”

Molčali smo, ker včasih je molk najboljši lek. Kar smo imeli argumentov, smo jih že vporabili. Ampak tudi mi smo premišljali: Kaj, ako se povrne Norma?

“Ne vrne se več”, je rekel Lenormand ob priliki. “Dejala je, da se vrne po šestih mesecih in minili sta dve leti. Pisala je dvakrat v prvih treh mesecih in potem je obmolknila. Ne vrne se več!”

Adams je za te besede hvaležno pogledal Lenormanda. Ali nekaj je vrtalo v njem in mu ni dalo miru. V štirinajstih dneh pelje Silvijo k oltarju in rad bi jo osrečil za celo življenje. Isto je pred odhodom obljubil Normi in zato mu spomin na Normo ni dal miru.

“Pojdimo v kino”, je predlagal Hebeguer. “Danes igrajo “Večno Nimfo”.

“Raje v gledališče”, je odvrnil Lenormand. “Kina ne smemo le smatrati še za definitivno umetnost. Na prvi pogled je videti, da pri kinu avtor išče ravnatelja, ravnatelj igralca in igralec zopet avtorja. Dokler se vsi trije ne najdejo, obuskujmo raje klasične vrednosti v gledališču, kajti stvari brez cilja navadno samo zmedejo naše čustvovanje do lepote...”

“Istotako kot v razstavi slik, najdete tudi v filmih lepe stvari. Recimo...”

“K vragu kino in vsi oni igralci, ki jih že deset ali več let držijo z umetno propagando, medtem ko nove vrednosti sploh ne pusté pred lečo...”

“Prosim ne kliči vraga,” pravi Adams, “ako ne želiš da pride.” Presenečeno smo se spogledali in se ozrli na Adamsa.

“Toraj ti misliš da vrag pride, ako ga kličeš?” vpraša ironično Lenormand.

“Prav tako je.”

“Morda je že zunaj pri vratih in samo čaka, da ga pokličemo?”

“Prepričan sem o tem.”

Vnovič smo se spogledali.

“Po čem pa smrdi vrag, o katerem govoriš?” je vprašal smeje Lenormand. “Po žveplu ali po zažganih raketah?”

“Ne po enem, ne po drugem. Vrag, s katerim sem imel opravka, ni smrdel.”

“Toraj ti si imel osebno opraviti s tako spako?”

“Osebno, in prepričani ste lahko, da ga ne maram srečati v drugič.”

Pogledali smo vnovič drug drugega in prasnili v smeh. Solze so nas oblile in ko smo skozi solze gledali drug na drugega in primerjali groteskne geste, je bilo kakor bi vлил olja na ogenj. Vse je plesalo v pravecatem paganskem plesu: mi, električna svetilka, zelena miza, slike na steni.

“Stojte,” je kriknil Hebeguer. “Stojte; ali pa me popeljejo v norišnico.” Brisal si je solze in gledal z rdečimi očmi na nas.

“In kakšen vtis je napravila nate ta pošast”, je vprašal zopet Lenormand.

“Ne posebno ugodnega in ako se spomnim nanj, se mi pričnejo šibiti kolena.”

Potegnili smo divane bližje in prižgali cigarete.

“Koliko whisky-ja si bil pa spil takrat, Adams?”

Niti kaplje. Poslušajte:

“V notranjosti Argentine, v Salsipuedes, me je nekoč vlovila

noč. V "sierrah" je malo cest in ko sem tako stikal okrog, sem trčil na borno hišo, ki je bila, kakor običajno, iz blata in slame. Hodile so v njo in iz nje postave, ki so v temi izgledale kot pošasti...

"Ugasnimo luč, da bolje vidimo te pošasti", je dejal poredno Hebeguer. Zaobrnil je stikalo. Zavladala je tema. Le žerjavice cigaret so tlele, padale naglo na mizo, poskakljale po pepelniku in se zopet dvignile do rdečkastih, medlih obrazov. Adams je nadaljeval:

"Ustavil sem se in ker nisem vedel vzroka temu čudnemu romanju, sem stopil v kočo. V njej je bilo polno ljudi v barvastih pletenih pregrinjalih, ki so šepetali nerazumljive besede. Pod slamnatim stropom je plaval težak dim sveč iz loja, ki so gorele zatak-njene v steklenice. V kotu, kjer so se ljudje največ drenjali, je sedela na stolu mala deklica in držala v roki svečo. Sedela je tako nepremično in obraz je bil tako miren, da me je presenetilo. Oči so bile odprte in črne zenice so bile uprte vame. Sveča je gorela s plapolajočim plamenom in vosek je kapljal na njene roke, ne da bi se zganila. Bila je mrtva."

"Mrtva in je sedela?" je vprašal Hebeguer.

"Da. V notranjosti Argentine položijo otroke sedé na mrtvaški oder, da bi bili živi. Prvič je tuči mene presenetil ta prizor."

"Prosim nadaljuj," je poprosil Lenormand.

"Stopil sem do deklice in jo gledal. Imela je črne blesteče kodre, v katere so vplekli venec iz poljskih cvetk. Cvetke so posejali tudi po njeni obleki in po tleh okrog nje. Mati je sedela poleg nje in je skoro ravno tako nepremično gledala otroka kakor otrok nas. Lica so bila koščena in oči so bile trudne. Imela je temnorjavo bleščečo polt in po prsih sta padali dve debeli kiti las. V rokah je držala rožnivence iz debelih lesenih jagod, ali prsti so počivali, kljub temu da je premikala ustnice.

Tudi drugi so momljali tiho in nerazumljivo. Pri leseni mizi je sedel star mož in pihal na flavto, ki je stokala žalostno: čibulí, čibulá.

Prevzelo me je. Gledal sem na deklico in na ljudi. Nekdo me je povedel do mize in mi ponudil žganja.

Pil sem in se zanvalil. "Kdaj je umrla", sem vprašal onega, ki mi je ponudil piti.

"Chinita je stala včeraj pred hišo in gledala dolgo proti gozdu. Potem je potožila, da jo zebe. Del sem jo v posteljo in jo

dobro odel. Skuhal sem čaja. Ali ni hotela piti. Potem je obrnila obraz v steno in umrla.

“Kaj mislite, da je imela?”

Indijanec je pogledal krog sebe, se nagnil do mojega ušesa in mi šepnil:

“Zupay-a je videla.”

“Zupay-a, boga gozda in zlobe?”

“Da.”

Molčala sva. Soba je dišala po ovenelem cvetju. Momljanje je bilo včasih tišje in včasih glasneje.

“Ali ste vi že videli Zupay-ya?” sem ga vprašal.

“Ne”, je odvrnil. “Kdor ga ugleda, umre.”

“Kakšen je, bogsigavedi?”

“Pravijo, da se prikaže v obliki psa, ali pume, govedi, ali konja. Mnogokrat se plazi kakor črna megla, ki požge vse kar takne. Bog nas varuj Zupay-a!”

Prekrižal se je. Potem je napolnil čašo in mi je spet ponudil. Napolnil je svojo in jo spraznil na dušek.

Šel sem. Temno je bilo še. Na nebu so blestele zvezde. Ta noč se mi je zdela še lepša in še tajinstvenejša, kot druge noči. Hladno je bilo. Nad tratami je ležala megla, prepojena z vlago. Ko sem prišel domov, se je bilo kmalu zdanilo. Videl sem, da sem hodil celo noč v krogu.

Spal sem par ur in ko sem se zbudil, je bilo že pozno. Nočni dogodek se mi je zdel sen, ki se je porodil v moji domišljiji ali ni dvoma, da sem ga v resnici doživel.

Popoldne sem šel zopet v gozdove. Ne vem, zakaj so me vedno privlačevala stara drevesa, tišina in mrak. Morda ker sem mnogo čital Rudyarda Kiplinga, in mu sledil po njegovih džunglah in tajnostnih pragozdovih, kjer žive še neodkrita zagonetna plemena?

Sedel sem ob potoku, ki je bil plitev in tekkel med razjednimi skalami. Na dnu potoka so se neokretno gibale ribe s trioglatim trupom in so premetavale kamenčke ali se zarivale v blato. Mali slapovi so žuboreli in solnce se je lomilo v njih v mavričnih barvah.

Tik nad vodo sta frfotala dva metuljčka. Bila sta posejana z modrimi in rdečimi pikami tako jake barve, ki so možne le v tropičnih krajih. Metulja sta se lovila nad potokom, kakor da plešeta čarobni ples. Morda sta si hotela v vodi ogledati svoje lepe barve.

“Kaj je lepše od narave”, sem dejal vzhičen.

Ali v tem trenutku je planila iz vode črna riba, pogoltnila

enega metuljčka in se pogreznila zopet v vodo. Drugi metuljček je za trenutek ostal kot začaran na mestu. Potem pa je preplašeno sfrfotal v modri vzduh.

“Vrag vzemi to ribo”, sem se vjezil. “Kaj ima od svoje požrešnosti. Moti ta parček, ki je imel morda danes svojo poroko. Vrag te zadavi ob prvi priliki!”

Nekje med grmovjem je zašumelo. Veje so se zganile in pogledalo me je dvoje žarečih oči. Skočil sem splašeno na noge ali potem sem se nasmehnil.

“Bah, konj je. Kako me je prestrašil!”

Sédel sem zopet na prejšnje mesto in iskal z očmi ono črno ribo. Ali nisem je videl. Najbrže je moral biti tam blizu tolmun, kjer je bilo njeno kraljestvo.

V grmovju je zopet zašumelo in lep črn vranec je stopil na prosto. Glavo je držal kvišku, nozdrvi je imel široko odprte, kakor da voha pretečo nevarnost. Na čelu je imel bel madež, skoro podoben zvezdi.

“Kakšen krasen arabec”, sem si mislil. “V Evropi vas imajo zaprte v zadušljive hleve ali v Ameriki ste prosti in svobodni, kakor galebi na morju.”

Vranec je pozorno gledal vame in se mi je polagoma bližal. Bil je že precej blizu. Nozdrvi so mu lahno trepetale. Oči je imel globoko odprte, izbuljene in s krvjo podplute. Gobe je bil nekoliko odprt in je kazal zobe.

Dvignil sem se polagoma, kajti nekaj je zazebló v meni. Gledal sem na žival, ki ni trenila pogleda od mene in se je počasi bližala. Bolj ko sem gledal ta živalski obraz, bolj sem se bal, kajti iz njega je prihajala neka groza, rekel bi, žeja po krvi.

“Ta konj je blazen”, sem si dejal v nepopisnem strahu. “Ustrelil ga bom.”

Segel sem za pas. Ali nisem našel revolverja. Najbrže sem ga pozabil doma ali sem ga zgubil med potjo.

Konj je bil le še deset korakov oddaljen. Še nikoli nisem videl takega prizora. Šobe je imel močno odprte, kakor da bi se rogal. Nozdrvi so trepetale bolj in bolj. Iz njih je oddajal oblak bele pare.

“Zupay!” sem kriknil. “Zupay! Bog me reši te pošasti!”

Obrnil sem se in bežal kot nor. Čutil sem, da me v možganih nekaj reže in tlačí, kakor bi imel vsak čas zblazneti. Bežal sem tjavprek. Veje so me bičale po obrazu in kakteje so mi trgale obleko in se pičile v podplate čevljev. Za seboj sem slišal peketa-

nje in rezgetanje. Skakal sem čez potoke, bredel véasih po vodi in se zaganjal po gričih navkreber. In za menoj še vedno to toplo dihanje in peketanje kopit. Vem, da sem padal po tleh in se kotalil, ali vsakokrat sem se dvignil in bežal s podvojenimi silami. Nikoli ne bi verjel, kje dobi človek v nevarnosti toliko moči. Ali vem da bi drugič omagal na tretjini poti.

Bežal sem, da uidem nestvoru. Vse v meni je mislilo le na beg. Kdaj bo konec tega? Koliko časa sem bežal? Morda pol ure, morda eno uro. Vem le toliko, da se je pričelo mračiti z ono naglico, ki je običajna na tropičnem pasu. Kje sem bil in koliko časa bom še bežal?

Nenadoma sem ugledal pred seboj cerkvico. Candonga. Cerkvica, ki je popolnoma sama v tej tišini, v tej mirni naravi, z velikanskim svodom nad seboj, ki je modro nebo. Mrak je že padel na vse in iz mraka je gledal bel obok cerkvice kakor svetla luč v tmíni.

Zagnal sem se do cerkve in skušal odpreti vrata. Ali bila so zaprta. S pestmi sem tolkel po durih, ampak oglasil se je le globok odmev. Bil sem sam.

V kolenih se mi je zašibilo in zdrknil sem na tla. Ležal sem v temi in na vlažnih tleh. Koliko časa? Ne vem več. Zavedel sem se šale, da je tukaj tišina, mir in da sem varen. Iz tmíne ni prihajal noben šum, ki bi izdajal življenje. Pošast je vzela noč."

V sobi je bila zopet luč. Adams je vzel cigareto in si jo zapalil. Globoko je vdihnil dim in ga oddajal v mrdrih obročkih.

"Od takrat ne kličem več vraga", je rekel Adams. "Dovolj imam s to avanturo, ki je ne bom nikoli pozabil."

"Kam gremo", je vprašal Hebeguer. "V kino ali v gledališče?"

"Jaz grem k Silviji", je rekel Adams. "Lahko noč!"

Argentinski Filmi

XIX. FILM

FRANCISCO PIRIA

Uruguayci govorijo isto blagodnečo španščino kakor Argentinci, v svoji narodni zastavi imajo iste mehke belo modre barve, obe njihovi prestolnici veže isti veletok La Plata, čigar rjavo-umazane valove vsak večer režejo številni parniki, med njimi najbolj znani in udobni brzoparniki družbe Mihanovieh, svojčas Mihanovičeva last. Okrog četrtilijona buenosajreških časopisov in revij roma vsak večer v Montevideo. Z njimi številni gostje. Samo osem ur rabi brzoparnik za razdaljo 232 km. Toliko je namreč širok na tem kraju veletok La Plata, dočim je njegova širina pri prehodu v morje — o kakem pravem izlivu ne moremo govoriti — svojih tristo kilometrov. Aeroplan preleti razdaljo Buenos Aires—Montevideo celo v samih pičlih štiridesetih in petih minutah. Med obema deželama vlada odkrito prijateljstvo. Ne Argentina nima nobenih skomin po uruguayskih poljanah, ne Uruguay po argentinskih poljih. Obema deželama manjka, zelo manjka ljudstva, zemlje pa imata na pretek.

V Uruguayu smo torej Argentinci kakor doma, in če bom govoril danes kaj več o Uruguayu, bom povsem mirne duše pustil naš že udomačeni glavni naslov Argentinskih filmov.

Tudi Slovencev živi v Uruguayu več kakor si mislimo. Kakih 1.500. Večinoma Primorcev, Hrvatov bo nad 10.000. Izredno veliko je v Uruguayu naših bogatinov in vplivnih in zelo uglednih meščanov, sinov naših rojakov. Gotovo bo zanimalo čitatelje Duhovnega življenja, da je bila slovenskega rodu celo najbogatejša Uruguayka, ki je umrla komaj pred nekaterimi meseci in o kateri se danes veliko govori in piše.

Ker sem osebno poznal njenega moža don Francisea Piria, ki si je tekom let iz nič nagradil ogromno bogastvo, ne bo menda napačno, če našim cenjenim čitateljem kaj več povem iz njegovega življenja.

Don Francisco Piria, ki je umrl v Montevideo dne 18. decembra 1933 v starosti 86 let je bil pristni "self made man", kakor pravijo Amerikanci tistim, ki so si znali iz nič ustvariti ugleden socijalni položaj, bodisi, da so si nagrabili brez šol n brez poseb-

nih dobrotnikov mnogo znanja ali pa si pridobili neverjetnega premoženja.

Tako kakor Píria sposobnih in delavnih ljudi, kar sta oba glavna pogoja za napredovanje, poraja vsako stoletje samo nekaj ducatov. S svojo gigantsko voljo je pokazal prebrisan mož, da je mogoče napredovati tam, kjer so tisoči omagovali in propadali, in da more neizprosni ustvarjajoči optimizem, ki ga pametno vodita razum in volja resnično obvladati marsikaj, kar bi se zdelo slabšen nemogoče.

Don Francisco Píria ni samo postal iz nič eden najbogatejših ljudi Južne Amerike, marveč je obvladala njegova silna volja same viharje in močvirja in puščave in skalovje in je ustvarila na kraju, ki bi se zdel človeku najbolj neprimeren, najkrasnejše in za Mar del Plato največje in najmodernejšo kopalnišče cele Južne Amerike, po njem nazvano P i r i a p o l i s.

Píria je bil veliko več ko navaden industrijalec. Bil je velik dobrotnik in po svoje naravnost prerok uruguayske domovine. Don Franciseca Píria moremo imenovati očeta današnjega modernega nad pol milijonskega uruguayskega glavnega mesta Montevideo! Do njega je bil Montevideo staro, nezdravo, za rumeno mrzlico bolehalo špansko kolonijalno mestece. Píria pa je pokupil obdajajoča nezdrava zemljišča, jih razdelil v majhne parcele, ki jih je prodajal na dolgoletna malenkostna mesečna odplačila in je na vse načine navduševal srednje in revnejše sloje, da so posejali vso to okolico z ljubkimi lastnimi domačijami. Najvažnejša podjetja v uruguayski metropoli so se porodila v njegovih možganih. Da bi bila njegova nova domovina mogočnejša in bolj znana med velikim svetom, bi danes tudi Pirijsko ime bliščalo ob strani najmočnejših magnatov in najbolj čiščenih ljudi sveta.

Píria je bil italijanski staršev sin, rojen leta 1847 v mestu Montevideo. Sam se je proglasal za sina Avstrijcev, hižo de Avstriacos, ker so prišli njegovi starši iz Lombardije, ki je bila takrat še avstrijska.

Vesele mladosti Píria ni poznal. Že kot deček se je moral oprijeti najtežjih težaških del.

Pirijska uruguayska domovina je krvavela takrat vsled neprestanih revolucij, ki so bile in so še vedno bolj pogoste v Južni Ameriki kakor drugod. Píria pa je pustil politiko pri miru in je ob zvokih svoje težaške lopate snoval načrte, kako bi z dejanji, ne z visokodonečimi frazami koristil svoji domovini.

Petindvajsetleten je postal Píria "rematador" prodajavec tu-

jih in pozneje svojih lastnih zemljišč, razdeljenih v majhne, za stavbišča primerne parcele, ki so jih plačevali kupci v majhnih mesečnih obrokih skozi deset, petnajst, pa tudi več let. Bil je prvi, ki je v Uruguayu vpeljal ta način prodaje.

Rematadorje zemljišč od katerih so kupili stavbene parcele na dolgoletna odplačila imajo naši ljudje dostikrat v slabem spominu. Resnici na ljubo je treba povedati, da je bil Pirija pri svojih kupčijah ne samo pošten, marveč naravnost ljudomil. Niti enega, ki mu ni mogel plačati ob svojem času dogovorjene zemlje, ni poslal na boben, pač pa je marsikomu celotno zemljišče popolnoma poklonil, tako so meni samemu pripovedovali številni meščani iz Montevideo, ki so bili sami deležni Pirijevih dobrot.

Tri, štiri pese na mesec za zemljo, šest do deset pesov na mesec za stavbo, pa si bil hišni gospodar. Po desetih ali petnajstih letih si bil lastnik nezadolženega doma. Kdo bo dvomil, da so se desetisoči oklenili tega sistema.

Toda Piria se ni zadovoljil z golo denarno transakcijo. Vse je naredil, da svojim kupcem čim bolj olajša ustvarjanje novega doma, in da tudi okolico novih selišč napravi čim prijetnejšo, kar ni bilo lahko, če pomislimo na močvirno zemljo, leglo komarjev, kuščarjev in žab.

Tako je otvoril Piria cele mestne predele: La Aguada, Paso Molino, La Union, Carraseo, Berverder, El Cerro. S svojim neutrudnim pridiganjem in svojim nalezljivim optimizmom je ustvaril Piria iz zakotnega kolonijalnega Montevideo eno izmed najkrasnejših vrtnih velemest na svetu, turistovsko metropolo, kar je današnji Montevideo.

S smešnim kapitalom tisoč uruguayskih pesov je ustanovil Piria pred petdesetimi leti prvo večje lastno podjetje "La Industrial". Vtepel si je v glavo, da mora civilizirati tudi obrežje vzhodno od Mesta Montevideo, ki je bilo takrat še popolnoma divje in skoro nedostopno. Peščeni zameti imenovani Médanos so se zdeli za človeško nogo neprehodni. Sredi te divjine pa je odkril preljubek zaliv Maldonado, ki je kljuboval vsem vetrovom. Tu je sklenil ustanoviti kopaljšče prvega reda.

Njegovi smeli načrti so vzbudili splošen posmeh. Piria se zanj ne zmenil, marveč začne titanski boj z viharji, peščenimi zameti in živo skalo. Čez deset let je bilo zasajenih v zalivu Maldonado šest milijonov dreves tam kjer je gospodovala malo preje živa skala, peščeni zameti in je tulil vihar. Kamna za stavbe mu ni manjkalo in iz tisočpesovskega podjetja La Industrial je postalo premože-

nje, ki so mu je želeli preplačati Angleži z mnogimi milijoni.

To je kratka zgodovina morsklega kopaljšča Piriápolis.

Kdor ima evenka, da more poleti v kopaljšče, mu svetujem, naj gre raje v Piriápolis kakor v Mar del Plato. Mar del Plato dobro poznam, kakor tudi Piriapolis. Mar del Plata šteje poleti kakih sto tisoč duš, večinoma razvajenih buenosajreških velemesčanov, ki so vanje zanesli svoj obupni velemestni hrup in šum. Piriapolis je mnogo manjši ali zato ravno toliko idiličnejši: ob nogah morje, nad glavo vinske gorice in še višje nad njimi duhteči gozdovi...

Leta 1926 je prišel že skoro osemdesetletni ali še vedno snujoči Piria v Buenos Aires. Izvolil si je Punto Laro blizu mesta La Plata in sklenil postaviti tam velehotel, še večjega kakor je oni v Piriapolis, ki je bil njegova last in ki velja še danes za največjega v Južni Ameriki. Kakšna podjetnost in svežost duha pri osemdesetih letih! Škoda, da mu je njegova družina namero preččila.

Pirijevo življenje je bilo izpolnjeno z mirnim delom. Za politiko ni maral. Dobro vemo, da je posebno v Južni Ameriki mogoče doseči z denarjem vse, česar si človek poželi, zlasti pa visoka politična mesta. Piria ni bil nikdar minister, niti poslanec. Kljub temu je bil opasen tiranom in diktatorjem. Ko je bil na krmilu uruguajske republike diktator Santos, je izdal Piria o njem in njegovi vladi pamflet v katerem je zbičal diktaturo in diktatorja, kakor sta zaslužila, na kar je moral seveda nemudoma v Brazilijo, če ni hotel za mreže.

Dvakrat sem imel priliko priti v ožje stike s tem izrednim možem.

Kmalu po vojski sem prevzel zastopstvo velike grafične tovarne Markert & Sohn v Lipskem, Nemčija. V kratkem sem posejal vso Argentino z okusnimi razglednicami tega odličnega zavoda. Zamikalo me je tudi v Uruguay. Tako sem se avgusta 1921 napotil v Montevideo. Ali kljub vsemu prizadevanju nisem mogel dobiti večjega naročila.

Tedaj mi svetuje neki knjigotržec, da obiščem gospoda Piria, lastnika nešteti in velikih hotelov.

Iz prakse sem vedel, kako je s takimi denarnimi mogotci. Velikokrat prideš lažje do predsednika republike, kakor do njeega. Običajno smatrajo za milost, če smeš napisati svojo željo na ošček papirja, ki mu ga bo nesel sluga.

Kako sem se torej začudil, ko so me že čez pet minut poklicali

pred obličje enega najmočnejših Jugoameričanov in najodličnejših državljanov republike Uruguay.

Preljubeznjivo me je sprejel.

Tako vljudno in zgovorno kakor sem le vedel sem mu začel praviti, kako mu nudim propagando za njegove hotele, ki ga ne bo veljala nobenega centa, ki bo pa nesla po vsem svetu sloves njegovih hotelov.

“Kakšno čarovnijo mi pa za to predlagate?” je vprašal prav po domače. Led je bil prebit.

“Zastopnik sem enega največjih in najmodernejših tiskarskih podjetij v Nemčiji in vam predlagam, da naročite par stotisoč razglednic s slikami vaših kopališč in hotelov. Vaši gostje bodo lepe razglednice radi kupovali, jih pisali svojim prijateljem in znancem in tako po vsem svetu raznesli slavo vaših ustanov. Ta reklama pa ne samo da vas ne bo nič veljala, marveč boste z njo še zaslužili. Jaz vam nudim razglednice po dva centa in pol, vi pa jih boste prodajali po pet centov. To je vsa čarovnija.”

Že med pripovedovanjem se mu je bilo začelo lice jasni. Za dva križa se je pomladil. Komaj sem dobro končal, je navdušeno odločil: “To je izborna misel. Izpeljemo jo. Dobrodošli!”

Za razglednice je bilo treba seveda dobrih fotografij. Dogovorila sva se torej, da odidemo naslednjega jutra v Piriapolis. Štirje: on sam, njegov osebni tajnik, fotograf in moja malenkost.

Imeli smo veliko srečo. Naslednje jutro je bilo mrzlo in jasno ko ribje oko. O poldne smo bili že na njegovem gradiču.

Tri dni smo lazili potem po obrežju, po pečinah, okrog hotel-skih stavb in slikali. Kakih sto fotografij smo napravili. Na neki pečini sem si potolkel nos, da me je bolel štirinajst dni, pa sem bil vseeno zadovoljen.

Tekom teh treh dni, sem gospoda Piria do dobra spoznal in vzljubil. Njegovo občevanje z nami je bilo tako preprosto in nepri-siljeno, da nisem opazil podobnega še pri nobenem mogočniku sveta.

V Piriapolis sem spoznal tudi glavnega ravnatelja Pirijevih podjetij. Bonavita mu je bilo ime, kateremu je tudi delal vsa čast. Njegovo lice je bilo okroglo ko sodček. Drobčkene oči so komaj našle nekoliko poti iz toľšee. Bil pa je drugače prav simpatičen debeluhar. Ne vem zakaj mi je vedno prišel na misel merjasec, kadarkoli sem ga pogledal.

Pri poslovilni veerji napelje torej gospod ravnatelj pogovor na razne narodnosti, ki so se našele po Južni Ameriki. Omenim,

da sem Siovenec. Takrat vidim, kako se gospod Piria veselo vzravna na sedežu in čudno radostno vzdikne: "Dragi gospod, potem ste pa rojak moje žene, ki je Slovenka, doma prav iz Ljubljane!"

Grom in strela! Vse kaj drugega bi pričakoval poprej! "Kje je vaša milostljiva, da se ji poklonim?"

"Za enkrat ji vas še ne morem predstaviti. Z obema sinovoma iz prvega zakona se nahaja na potovanju okrog sveta. Že devet mesecev potujejo iz dežele v deželo." Gospod Piria seže v žep in mi pokaže kak ducat razglednic iz Filipinskih otokov in iz Japonske, ki so vse prišle zadnje dni.

Dogovorili smo se, da bodo prišle nove razglednice okrog božiča v Montevideo, takrat jih izročim, prejmem denar in ob tej priliki me bo gospod Piria predstavil tudi majhni slovenski milijonarki. Do takrat je računal gospod Piria, da se bo gotovo že vrnila iz svojega potovanja.

Ali — razglednice so prišle in božič je prišel, gospe Pirijeve pa še vedno ni bilo iz poti okrog sveta. iBla je kakor pokojna avstrijska cesarica Elizabeta: več po svetu, kakor doma. Nisem je imel prilike spoznati.

Ko smo po vrsti odpirali petere zaboje in iz vsakega dvigali po petdeset tisoč razglednic, prekrasno izdelanih v čarobnem peterotisku, je gospod Piria kar skakal od veselja in neprestano ponavljal: "To bodo veseli moji gostje, to bodo veseli moji gostje!" Bolj je mislil nanje kakor na samega sebe.

Ko mi je popoldne dajal nakazilni ček s plačilom za razglednice, mi je izročil tudi še drugo nakazilo: za desetdnevno bivanje v njegovem najrazkošnejšem hotelu in oskrbo, kakor si jo izvolim jaz sam. Krepko mi je stisnil desnico in globoko je zaril vame svoje modre lombardske oči. Od tistihmal nisem več prišel v Montevideo in ga nisem več videl.

Šest tednov po Pirijevi smrti mu je sledil v večnost starejši sin po imenu Frane Jožef.

Bilo je 22. januarja 1934. Velika vročina in tako strašna suša, kakor jih pozna samo južnoameriško poletje. Tisoče izletnikov je prišlo v Piriapolis samo iz mesta Buenos Aires. Za prevoz množice so organizirali posebne vlake.

Morda je iskra iz lokomotive zanetila požar v ogromnih Pirijeveh gozdnih nasadih. Januarska vročina je dala zublju dobro netivo in v par urah je zavzel požar ogromno ploskev preko tisoč hektarjev. Več kakor sto kilometrov daleč je bilo zvečer videti odseve. Šele čez dva dni se je posrečilo omejiti razsajanje tega groz-

nega elementa. Škodo so cenili na več milijonov uruguayskih zlatih pesov.

Oče Piria, ki je iz ničesar ustvaril cela mesta kakor Piriapolis, Pan de Azucar, Punta del Este, in dal ljudem na razpolago prave paradize tam, kjer so pred desetletji strašila še močvirja in peščenjaki, je bil sicer v srcu plemenit človek, ampak med svojimi uslužbenci je zahteval najstrožjo disciplino. Ker so vsi priznavali njegove neminljive zasluge in pravico ljubezni, so mu strogo vseh vseh odpuščali. Tudi pravico, da je kdo strog do svojih delavcev in uradnikov si namreč dober in sposoben človek lahko pridobi.

Uruguayski državni zakonik predpisuje, da zapuščevavec razpolaga samo z eno tretjino svojega premoženja. Ena tretjina ostane ženi in ena otrokom.

Piria je z eno tretjino omislil svoje delavce in uradnike. Vsakemu svojemu delavcu in uradniku je določil večje ali manjše volilo. Pravilno je sodil, da si ogromnega premoženja ni pridobil s svojimi, marveč z rokami in delom svojih uslužbencev. Njegovo je bilo le previdno in modro gospodarjenje z delom tujih rok, kar je za prospeh kakega podjetja seveda ravno tako odločilne važnosti. Zato je sodil gospod Piria, da gre njegovim zvestim uslužbencem tudi delež čistega dobička, torej več kakor gola plača, ki jim jo je sicer vedno vestno plačeval. Vse ogromne apnenice, mramorolomi in rudniki bi prišli v last Pirijeveh uslužbencev. Ravnatelj Bonavita bi imel dedovati več milijonov zlatih pesov. Za ženo in otroke bi bila ostala kopališča z ogromnimi hoteli in stotine 5—7 nadstropnih hiš v mestu Montevideo, estancije in industrijske in bančne akcije ter gotovina po bankah. Malokateri mogotec sveta je doslej že tako velikodušno mislil na svoje uslužbenec.

Toda — dva meseca pred smrtjo je zahteval Piria, da mu sodnija vrne testament, na kar ga ji je vrnil v zaprti kuverti. Ko so po njegovi smrti odprli ta novi testament, ni bilo omenjeno v njem uslužbenstvo z nobeno besedico, dočim so bili njim namenjeni deleži razdeljeni med vdovo in oba sinova.

Od kod ta nenadna sprememba? Med uslužbenstvom se je govorilo marsikaj. Ko je prevzel po očetovi smrti upravo premoženja starejši sin Franc Jožef, je postalo razmerje med njim in uslužbenstvom naravnost napeto.

Franc Jožef je mislil, da bo uslužbenstvu tako najboljše odgovoril, da odpusti Karla Bonavita, v službi za njegovega očeta osivelega glavnega ravnatelja. Nadomestil ga je z nekim upoko-

jenim polkovnikom Albertom Monegal. S tem si je podpisal Franc Jožef svojo smrtno obsodbo.

Na dan požara sta tako Franc Jožef Piria, kakor Karl Bonavita pohodila v svojih avtomobilih na lice mesta. Vozila sta sama. Žaloigra, ki se je odigrala ne bo menda zato nikoli pojasnjena. Dognano je, da sta se srečala, ustavila svoja vozila, izstopila in da je ostal Franc Jožef na mestu mrtev. Karl Bonavita mu je pognal eno revolversko kroglo v sree in drugo v trebuh. Nato se je vrnil domov, zaprl v sobo in si pognal kroglo v glavo. Nemudoma so ga peljali v sanatorij, kjer pa je izdihnil še tisto noč.

Prokleta bogastvo!

Ljubljančanka gospa Pirijeva je zapustila to dolino solz me-seca decembra 1934.

Gospa Emilija Piria je bila leta 1857 rojena v Ljubljani kot hči železniškega sprevodnika Adama Franza. Z vdovcem Pirio, ki je imel iz prvega zakona dvoje sinov, se je poročila kot vdova. Ker Emilija Piria ni imela otrok in ker je Francisco Piria malo pred smrtjo prepisal nanjo polovico svojega premoženja, dedujejo za njo njeni domači sorodniki v Ljubljani, ki jih je več. Vsekako je treba omeniti, da je zapustila gospa Piria veljaven testament, v katerem so vsi dediči točno imenovani, kar omenjamo, da se ne bo nihče po nepotrebem razburjal ali gojil nepotrebni upov. Ogromne zneske je zapustila tudi raznim uruguayskim javnim in do-brodelnim ustanovam.

Realizacija te ogromne dedščine pa bo vsekakor sila zaple-tena zadeva.

Kakor so ugotovile uruguayske oblasti, znaša vrednost prvot-ne Pirijeve dedščine okrog 42 milijonov uruguayskih zlatih pe-sov, kar bi dalo po današnjem kurzu nekaj nad 600 milijonov di-narjev. Toda ta prva zapuščinska zadeva do smrti gospe Pirijeve še ni bila končno veljavno urejena. Denar namreč ni naložen v bankah, v tem slučaju bi bila delitev lahka stvar, ampak v zemlji-ših.

Vrednost tega ogromnega premoženja je zadnji čas in iz raz-nih vzrokov vsekakor močno padla. Vendar je še vedno izklju-čeno, da bi je mogel v celoti prevzeti katerikoli uruguayski za-sebnik. Treba je bo torej razkosati in tako prodajati, ali pa zasno-vati trgovsko družbo, ki bi je prevzela v celoti. Jasno je, da, so take transakcije vse kaj drugega kakor na primer prodaja ka-kega travnika tam kje v polhoganjjskih hribia. Tudi si lahko vsak sam predstavlja, kakšne špekulacije da rade uspevajo v takih raz-merh.

Pri prodaji te dedščine bodo morali biti torej slovenski dediči skrajno previdni. Po mojem bi vsekakor morali poslati posebnega pooblaščenca prav sem v Ameriko. Ta bi moral vzeti v svojo službo rojaka, ki vse tukajšnje razmere dobro pozna — v Buenos Airesu jih živi več, ki bi prišli v poštev — in oba skupaj bi morala biti v stalnih stikih s kakim prvovrstnim tukajšnjim odvetnikom, sicer bodo naši dediči gotovo oškodovani.

Kar tiče za te reči neizgibno potrebnih denarnih žrtev, izplača na tako dedščino vsaka večja tukajšnja banka povsem zadostnih predujmov, ki jih bodo vrnil, kadar bo obravnava končana, čeprav šele čez dolga leta.

Kar tiče uruguayskih sodišč pa so lahko ljubljanski dediči brez skrbi. Uruguay ni kakšna Albanija. Čeprav je ena izmed najmanjših južnoameriških republik, vendar velja za eno izmed najnaprednejših držav na vsem svetu. Njena zakonodaja tekmuje prav lahko z marsikatero evropsko državo, njeno socijalno skrbstvo pa je prav gotovo prvo na vsem svetu.

Te dni odpotuje v domovino slovenski izseljenski duhovnik za Južno Ameriko, da boljše uredi duhovniško oskrbo slovenskih izseljencev, zlasti da pridobi zanjo več tovarišev duhovnikov.

Predvidoma bo odsoten tja do začetka novembra.

Ta čas, od nedelje dne 4. avgusta dalje, torej v Buenos Airesu ne bo domače božje službe, ne dopoldne, ne popoldne.

Kakor že ob drugi priliki, naj se slovenski izseljenci tudi sedaj obračajo v svojih verskih zadevah bodisi na očete K a m i l e na Paternalu, Avalos 250, bodisi na hrvatskega izseljenskega duhovnika P. L e o n a r d a R u s k o v i č a, bodisi na češkega P. dr. I. P r o h a s k a, ki živita oba v Convento Franciscano, Alsina y Defensa.

Na Paternalu bodo za naprej svete maše ob sedmih, osmih in poldesetih dopoldne. Sveta maša ob desetih odpade.

Jugoslavija: Zadrúžna gospodarska banka v Ljubljani, Miklošičeva cesta,
s pripombo: za Duhovno življenje, Buenos Aires.

Brasil: Banco Germánico, Rio de Janeiro, Rua Alfandega 5 — Banco Ger-
mánico, Sao Paulo, Rua Alvarez Penteado 19 -- Banco Germánico, Santos,
Rua 15 de Noviembre 164 — Banco Holandés, Sao Paulo, Rua da quintanda 9.

Paraguay: Banco Germánico, Calle Peas. Franco esq. Chile.

Chile: Banco Germánico de la A. S., Santiago, Calle Huerfanos 833.

Banco Germánico, Valparaíso, calle Pratt 238.

Francija, Belgija in Luksemburg: Banque Baruch et Cie., Paris, 15 rue
Lafayette.

Holandsko: Holandsche Bank — Unie N. V., Heerengracht 432, Amsterdam,

Nemško: Deutsch-Südamerikanische Bank A. G., Mohrenstrasse 20, Berlin.

Naróčniki iz Severne Amerike nam najenostavnejše nakažejo naročnino v
čeki The Chase National Bank of The City of New-York, ki ima svoje po-
družnice po vseh večjih severoameriških mestih. Čeki naj se glase na:

Administration of The Spiritual Life, Buenos Aires, Argentina.

SLOVENSKA KROJAČNICA IN TRGOVINA

z manufakturnim blagom po konkurenčnih cenah.

Priporočá se: Sebastian Mozetič

Buenos Aires

OSORIO 5025 (La Paternal)

**VI LAHKO ŽIVITE BREZ SKRBI
ČE SE OBRAČATE ZA VSE VAŠE BANČNE OPERACIJE NA**

Banco Holandés

SLOVENSKI ODDELEK

Centrala: Bmé. MITRE 234, Podružnica: CORRIENTES 1900

Z A K A J ?

ZATO KER, potom BANCO HOLANDES lahko nakažete Vaši dru-
žini denar VARNO, HITRO in z NAJMANJSIMI
STROŠKI.

ZATO KER, BANCO HOLANDES plača za Vaše hranilne vloge NAJ-
BOLJŠE OBRESTI.

ZATO KER, pri BANCO HOLANDES lahko kupite prevozne karte
za najboljše in najhitrejše parnike, po najnižjih cenah.

VAŠ DRUGI DOM: BANCO HOLANDES

Pridite osebno ali pa nam pišite — da se boste prepričali.

Uradjemo od 8.30 do 19. ure. Ob sobotah do 12.30.

Banco Germánico

DE LA AMERICA DEL SUD

Av. L. N. Alem 150 - BUENOS AIRES - 25 de Mayo 149-59

PODRUŽNICE V JUŽNI AMERIKI:

BUENOS AIRES	CHILE	BRASIL	PARAGUAY
Mercado de Abasto	SANTIAGO	RIO-SANTOS	C. Pres. Franco
Corriente 3223	VALPARAISO	SAO PAULO	ASUNCION

HRANILNICA:

Komu boste zaupali Vaše prihranke?

Banco Germánico Vam nudi popolno varnost in primerne obresti!

DENARNE POŠILJKE:

Potem katere banke boste poslali denar svojim domačim?

Banco Germánico sprejema vso odgovornost, da bo Vaš nalog najtočneje, najhitreje i najvarneje izvršen.

VOZNE KARTE:

Kje boste kupili ladijsko vozno karto?

Banco Germánico je predstavnica vseh parobrodskih družb in Vam more nuditi bodisi vozovnice bodisi pozivnice pod najugodnejšimi pogoji.

IZSELJENSKA POŠTA:

Kam naj Vam pošiljajo pošto, če nimate stalnega bivališča?

Banco Germánico raspolaga s posebnim oddelkom za izseljensko pošto, ki Vam jo hrani ali brezplačno pošilja na Vaš najnovejši naslov.

Naše uradne ure: od 8 $\frac{1}{2}$ do 7 zvečer; ob sobotah do 12 $\frac{1}{2}$.

SIGURNOST! BRZINA! USLUŽNOST! POVERJENJE!